

בהם רחמים לפני בעל הרחמים על אחרים זולתנו, וכאשר ננהג האדם כך, אזי אדם נפעל לפי פעולותיו, ונצליח לעורר בליבנו את מדת הרחמים ובאופן של מוסיף והולך כמצות היום, והקב"ה המודד מידה כנגד מידה, יתמלא גם הוא ברחמים על עמו, ותחזינה עינינו בשובו לציון ברחמים, אכ"ר.

קליפת יון קליפת העזות, וביותר ביום הרביעי המכוון כנגד מדת הרחמים המנגדת למדת העזות.

וכיון שמדה זו כבר טבועה בנו מכוח התולדה, אזי כל שעלינו לעשות הוא רק לעוררה ביתר שאת ויתר עוז, ולקבל על עצמו לזמן מסויים במשך היום ולו רק כמה רגעים לעורר

נר ה' מכוון כנגד מדת 'חנון'

אשר על כן ביום זה יורד שפע של חנינה לכל אחד באשר הוא, גם למי שאינו ראוי ואינו הגון, וצריך לנצל את השפע הזה ולבקש ולחנן מאת הקב"ה על כל דבר ועל כל ענין.

שבט שמעון ומדת החנון

והנה היום הזה מכוון גם כנגד נשיא שבט שמעון, וכדכתיב (צמדנר ז, לו) 'וביום החמישי נשיא לבני שמעון, שמעון היה זה שהשליך את יוסף לבור, והוא זה שאמר אח"כ 'אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו' (נראשית מז, כא), שמעון מזכיר בדבריו שיוסף פנה למדת ה'חנון' וכדכתיב 'בהתחננו', והיינו שיוסף הצדיק אמר שגם אם אינו ראוי

הנר החמישי מכוון כנגד המדה החמישית מ"ג מדות של רחמים שהיא מדת 'חנון', מדת חנון מורה על חנינה למי שאינו הגון ולמי שאינו ראוי לכך, וכמו שכתב רש"י (דברים ג, כג) 'ואתחנן אל ה' - אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם'. ודרשו חז"ל (נרכות ז.) אף על פי שאינו הגון. וכמו שכתב הרמב"ן (שמות כג, כו) 'ושמעתי כי חנון אני' - חונן ומקבל תחנת כל אדם אף על פי שאינו הגון, מגזרת חנם. ובפירוש הריב"א כתב (שמות לה, ו) 'וחנון הוא שחונן בשעת הדוחק לגמול הצועק, כדכתיב (ישעיה ל, יט) 'חנן יחנך לקול זעקתך', ומדה זו כביכול שבעל כרחי יש לי לחוס על הצועק אף לא כדין, שנאמר 'וקיה כי יצעק אלי-ושמעתי כי חנון אני'.

לכך, בכל זאת יחננו אותו במתנת חנים ויעזבוהו לנפשו, ושמעון התחרט על כך שהשתמש באותה השעה במדת הכעס, ולא שמע לו ולא נהג במדת ה'חנון' ולא עזבו לנפשו, וחזר על כך בתשובה ותשובתו נתקבלה, וכדאיתא ב**זוה"ק** (מ"א ר:): 'ובגין דאהדר בתשובה בכה ואתנחם על דא, ואמר ללוי"א אבל אשמים אנחנו' (נראשית טס), על דא אתבני מזליה שור כגוונא דמזליה דיוסף שור, דכתיב (דנריס לג, יז) "בכור שורו הדר לו", ומזליה דשמעון שור איהו'.

חזינן שתשובתו של שמעון נתקבלה בשמים, ומעתה ואילך דווקא שבט שמעון הוא שמורה על מדת החנון, לפי שאחר שפגם במדה זו ושב על כך בתשובה שלימה, מעתה הוא אוחז במדה זו ביתר שאת ויתר עוז, כדאיתא (נרכות לד:): 'במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד', וכאות ומופת על כך שנמחל לו עוונו נעשה מזלו של שמעון שור כמו מזלו של יוסף הצדיק.

היוונים חשבו להדיח דווקא את שבט שמעון

והנה לשור יש שייכות מיוחדת לקליפת יון הרשעה, וכדאיתא בב"ר (ג, ד) 'וחושך זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן שהיתה אומרת להם, כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל'.

והדבר צ"ב מדוע רצו היוונים שבני ישראל יכתבו דווקא על קרן השור בדווקא שאין להם חלק באלוקי ישראל חלילה? ועוד מהו השור בה"י הידיעה שמשמעו הוא השור הידוע?

אמנם הביאור בזה הוא, שתוקף קליפת חכמת יון ידעו את כל אשר אירע לשמעון ויוסף, והם בכוח טומאתם גרסו שאין אדם יכול לחזור בתשובה, דשכשתא כיון דעל על, ושמעון במקומו עומד, ועל כן רצו שבני ישראל יכתבו בחתימת ידם שאין להם חלק באלוקי ישראל על קרן השור בדויקא, לפי ששור מרמז על שמעון שלא נתקבלה תשובתו - לשיטתם, וסברו שכשבני ישראל יכתבו את הנ"ל לא תועיל להם יותר התשובה, וזהו "השור" - היינו אותו השור הידוע שהוא מזלו של שמעון, ואמרו על קרן השור בדויקא ולא על שום אבר אחר של השור, לפי שאבר זה - קרן - כל תחילת עשייתו הוא להזיק כדאיתא בב"ק (ג:), וזאת היתה כוונתם העמוקה של היוונים ימ"ש, שרצו להתפיס את בני ישראל במדת הכעס של שמעון, אותה מדה שקילל אותו יעקב כשאמר (נראשית מט, ז) 'אָרוּר אֶפֶס כִּי עָזָו, ועל כן אמרו כתבו על קרן השור בדויקא, להורות על מדת הכעס ההפכית ממדת החנון.

אבל אנו מאמינים בני מאמינים יודעים את האמת הכתובה ב**זוה"ק**, ששמעון חזר בתשובה, ולקח את מדת קרן השור המורה על מדת הכעס

לדורי דורות שיוכלו להדבק במידתו ולהפך את מדת הכעס למדת החנון.

והוא גם ענין החכמה, כדאמרו חז"ל במסכת בא בתרא (נפ): 'הרוצה שיחכים ידרים', לפי שחכמה בדרום, וילפינן לה התם מהא דהמנורה היתה בדרום, והלא נרות חנוכה הם כנגד מנורת המקדש, כדי כך שעשאוהו לנר חנוכה כנרות המקדש שעל כן הם אסורים בהנאה כדאיתא ברשב"א (שנמ כא: ד"ה אמר ר') עיי"ש, נמצא שכל עיקרו של גר חנוכה הוא כנגד דרומו של שמעון, ודו"ק.

והנה בהדלקת נר חנוכה קיימא לן כשיטת בית הלל 'מוסיף והולך', שיטת בית הלל היתה גם היא מיוחדת במדת ה'חנון' אף למי שאינו ראוי, וכמעשה הידוע (שנמ לא) באותו אדם שרצה להכעיס את הלל הזקן ובא בערש"ק ואמר מי כאן הלל וכו', והלל הזקן נהג עמו במדת החנון אע"פ שבאמת לא היה ראוי לכך. ושיטת בית הלל מתנוצצת ביותר ומאירה מיום זה ואילך, שהרי בימים הראשונים של חנוכה שיטת בית שמאי 'פוחת והולך' היתה מאירה יותר, כך הוא ביום הראשון שהמנורה של בית שמאי האירה בכל שמונת נרותיה, לעומת המנורה של בית הלל שהאיר בה רק נר יחיד, וכך הוא בכל הד' ימים הראשונים שמנורת בית שמאי מאירה יותר ממנורת בית הלל, אך ביום החמישי מתהפכים הדברים

והחליפה במדת ה'חנון', וכשם ששור שנעשה מועד יכול לחזור לתמותו אם התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח (נ"ק כג:), כך גם קרנו של שמעון חזרה לתמותה, וכמו שאמר יעקב אבינו (נרלש"ט מט, ו) 'אחלקם בייעקב, ואפיצם בישראל' וכמו שכתב רש"י שם (ד"ה אמלקס) 'אין לך מלמדי תינוקות אלא משבט שמעון' בדווקא, לרמז לן על ענין התינוקות ממשמשין בו, שבזה נתהפכה קרן המועדת לקרן תמה, ובאמת ענין הקרן מורה דווקא על ענין הטהרה וכדאיתא במתני' נדה (נא: ונרש"י שם) שאין קרניים אלא לבהמה וחיה טהורה בלבד.

והנה על דבריו של שמעון שאמר 'אבל אשמים אנחנו', איתא במדרש (נ"ר לא, ט) 'ר' אבא בר כהנא אמר לשון דרומי הוא, אבל ברם'. ע"כ. ואפשר לרמז בדברי ר' אבא, דהנה יהודה היתה נחלתו בדרום כמפורש בספר יהושע (יח - ה), ואיתא בגמרא בעירובין (נג). בני יהודה דדייקי לישנא, ומתנחי להו סימנא - נתקיימה תורתן בידן, וכפירש"י 'ומתוך כך שהיו מדקדקים בלשון, יודעין להניח סימנין נאין ואינן משתכחין מהן'. וזאת היתה כוונת ר' אבא באומרו 'לשון דרומי הוא', שרצה לומר בזה שכששמעון בכה ונתחרט על מעשיו ואמר 'אבל אשמים אנחנו', דיבר בלשון 'דרומי' באופן של גותן בהם 'סימנים', בלשון המתקיים שלא ישתכח לעולמים, וזאת בכדי שיתקיים ענין התשובה הזו לעולמי עד ולא ישכח, ובזה פעל שמעון

שלא היו ראויים לכך, לפי שסבר דמתוך שלא לשמה יבואו לשמה, ועל כן קירב את אלו החלשים והנבוכים בדעתם, שאין נפשם נמשכת לתורה מחמת עצמה, לפי שהלל ידע והבין את הלך הרוח של האנשים הפחותים והפשוטים שבכדי למושכם לתורה ועבודה צריכים להתחיל לעסוק בתורה מתוך שלא לשמה, ואז יוכלו להגיע גם לדרגת לימוד תורה לשמה, בבחינת מוסיף והולך, כמו בנרות חנוכה שצריך להדליקם באופן של מוסיף והולך.

וזהו מה ששנו רבותינו בעירובין (יג):

מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן, מפני שנוחין ועלובין היו ושונין דבריהן ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן. בית הלל מחמת שהיו שפלים בעיני עצמם יכלו לאחוז במדת החנון ולראות שלכל אחד מגיע חנינה אף למי ששורת הדין נותנת שלא יהא זכאי למאומה.

והנה איתא בסדר הדורות (עין הלל) שהלל היה משורש נשמתו של דוד המלך

ע"ה, וגם בדוד המלך מצינו את מדת ה'חנון, שגם הוא היתה דרכו בכך, לילך אחר עיקולי ופשוטי בני אדם, וכדאיתא בגמרא ביומא (עמ.) 'מעיינ יוצא מבית דוד וכו' וכו' רוחצין כל הטמאין עיי"ש, וכך נאמר בו בדהמע"ה (ש"א כג, ז) 'ויתקבצו אליו כל איש מצוק וכל איש אשר לו נשא וכל איש מר נפש

שמנורת בית הלל מאירה בחמשה נרותיה, ואילו מנורת בית שמאי מעוטה בנרותיה רק ד' נרות, והוא ענין מעלת הבעל תשובה על פני הצדיק הגמור, אשר על כן ביום זה בדייקא מתנוצץ כוחה ואורה של מדת ה'חנון ביתר שאת וביתר עוז.

שמאי מצד הגבורה

והנה שיטת בית שמאי - פוחת והולך, נובעת מעצם מהותו של שמאי הזקן שהיה בבחינת גבורה דין ויראה, וכדאיתא במסכת שבת (ל: לא.), ובסדר הדורות איתא (עין שמאי) 'שמאי מצד הגבורה של הבל לכן היה קפדן מסוד הדינים, ועל כן היה עובד ה' בכל כוחותיו בהתאמצות הכי גדולה ונוראה, ועל כן בתחילת כל דבר וענין היה עובד בכל כוחותיו עד שכרע ונפל, כי כך הוא דרך העולם שהאדם אינו יכול לאחוז במעלה העליונה כל הזמן והוא מוכרח לירד ממדרגתו כענין החיות רצות ושוב, ועל כן סבר שמאי שצריך להיות פוחת והולך.

אמנם לעומת שיטת שמאי אחז הלל הזקן בדרך אחרת בדרך הענוה ההכנעה והביטול, בבחינת ה'חנון לכל בר ישראל באשר הוא, וכמו שכתב המהרש"א שם בשבת דהלל שגייר את הגרים אע"פ שלא היה ליבם לשמים, נהג בהם במדת ה'חנון והכניסם תחת כנפי השכינה אע"פ